

ÖZGÜRLÜK İÇİN...

Yekta Güngör ÖZDEN (*)

Hukuksal bir konuyu değişik, alışılmamış biçimde bir yazıyla irdelemek istiyorum. Bilimsel düzeyde özgürlük için o kadar çok şey yazılıp söylendi ki yinelemekten kaçınmak olanaksız. Anayasa-dan yasalara değin bağlayıcı belgelerde özgürlükle ilgili öyle düzenlemeler var ki yalnız birisi üzerinde sayfalar doldurulur, saatler geçirilir. İçtenlikle ele alınmadıkça, kişi yaşamının en vazgeçilmez ögesi olduğu öğrenilip benimsenmedikçe gerçek değerini belirtmek güçtür. Bilincimize en yüce değer niteliğiyle yerleşmedikçe özgürlük, bir sözcük, bir kavram, kimilerine göre de amaçlı bir vurgulama olmaktan öteye geçemez. Özgürlük sorununu tartışmayı yıllarca sürdüreceğiz bu gidişle. Uğruna savaşlar verilen, dizi dizi kitaplar yazılan, türküler yakılan özgürlük toplumsal onurdur. Doğumdan ölüme dek içinde kendimizi bulduğumuz her oluşumda onun aydınlığı ve gücü vardır. Yoksun kalındığında yanıp yakıldığımız şeydir özgürlük. Ekmek ya da sudan da öncedir özgürlük, gerçek özgürlüğü bilenler için. Anlamını kavrayamayanlar, kendi isteklerine ulaşmak için özgürlüğü yadsıyıp çiğneyenler, başkalarına çok görenler insanlığın dışına düşmüşlerdir. Varlığımızın temeli ve nedeni saydığımız özgürlük yaratıcılık kaynağıdır. Kişileri birbirine karşı saygıyla bağlayan duygu ve düşünce birikimidir. Hoşgörünün, anlayışın, bağımsızlık ve egemenliğin özüdür. İsteddiği gibi davranmaktan, istenildiği gibi davranmaya dönüşmüş, böylece toplumsal yarar için sınırları çizilmiş bir eylem düzeyidir. Duyguda ve düşünce de alabildiğine sınırsız bir yürek ateşi, bir ıus işlerliğidir. Kim ne derse desin özgürlük, özgürlüktür ve kanımca en uygun tanımı da budur.

Ya biz ne yapıyoruz özgürlük için? Kendimiz yararlanıyorsak, ne ölçüde yeterli buluyorsak onunla yetinilmesini, istemiyor muyuz?

(*) Ankara Barosu 1972-1974 Dönemi Başkanı, Anayasa Mahkemesi Başkan Vekili

Özgürlükleri için uğraş verenleri karalamıyor muyuz? Onlara kurşun sıkmıyor muyuz? Sonunda özgürlük yanlılarının üstün geldiğini, özgürlük güneşinin hiç kararmadığını bilmemize karşın ver yansın etmiyor muyuz? Dilimizden düşürmediğimiz özgürlük konusunda yükümlülüklerimizi unutup iş başa düşünce yan çizmiyor muyuz? Özgürlük hiç indirilmeyen bir bayraktır. Hep dalgalanır ve daha yükseklerle çıkar. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi özgürlük üzerine kurulmuştur. Anayasalar özgürlüklerin hukuksal yapısıdır. Hukuka dayandığımızı, onunla geçerlik kazandığımızı unutup hukuku gözardı etmiyor muyuz? Özgürlüksüz hukuk olabilir mi? Özgürlüğü düzenleyen hukuk, kimi kurallarıyla özgürlüğü sözde bırakmıyor mu? Anayasa'nın 36. maddesinde **hak arama özgürlüğü** içinde **savunma hakkı** vardır. İkisinin önemini, değerini kaçımız biliyoruz? Bilenler ne yapıyor? Öngörülen bu **özgürlük** ve **hakkı** gereğince yaşıyor, kullanabiliyor, bunlardan yeterince yararlanıyor muyuz?

Hak arama özgürlüğüne engel yok mudur? Yurttaşlarımızın akçalı olanakları haklarını kolaylıkla aramalarına yeterli düzeyde midir? Zorunlu harçları, giderleri karşılamak gücü kaçında vardır? Davacı ya da davalı olarak izleyecekleri işleri için gerekli parayı bulamayınca hak aramaktan vazgeçen yok mudur? Yargının yapısal bozuklukları, kuralların yetersizlikleri, görevlilerin **sakıncalı ve yanlış** tutumları nedeniyle hak aramaktan pişmanlık duyanlara rastlanmamış mıdır? Mahkeme kapılarında, başvurma aşamalarında ve yasa yollarının izlenmesinde yıllar geçmemiş midir? Aradığınız **hak** yıllar sonra değerini yitirmemiş midir? Olanaklar gibi koşullar da elverişsiz değil midir? Yargıcın davranışından, memurun itip kakmasından, kimi görevlilerin karakol uygulamalarından, doğru bildiğini söylemekten kaçınanlar yok mudur? Gerçeği söylemekten korkan ya da ısmarlama anlatımlarla adaleti şaşırtan tanıklar, yanlış yol gösteren bilirkişiler bizden değil mi? Yasaların düzenlenmesinden uygulanmasına değin hak arama özgürlüğünün gereğiyle ele alındığını, genişletilip kolaylaştırıldığını söyleyebilir miyiz? Dilde anlaşıyor muyuz? Yokluk çekenler için çağdaş düzenlemeler, devlet yardımı düşünülmüş müdür? Devlet yan olduğu anlaşmazlıklarda yurtaşın hakkını tanıyor, yargı kararına öncelikle ve örnek olacak biçimde uyuyor mu? İcra Daireleri özenle çalışıyor mu? PTT yargı belgelerini uygun ve hızlı biçimde dağıtıyor mu? Barolar bağımsız mı? Hak arama özgürlüğünün yasal metinlerde bulunması yeterli değildir. Bu özgürlüğe övgüler dizilmesi de bir şeye yaramaz. Özgür-

l k gerekle emedike, ya anmadıka yoktur. Özgürlüğün olmadık ı her yer karanlıktır. İyi hukukçular, iyi yöneticiler yeti emedike ve iyi yurtta lığ n toplumsal değ rlere saygı ve bağılılıkla olu tuğ  bilincinde olmadıkça aykırılıkların ve çelişkilerin sonu gelmez.  zg rl k, adaletin  zsuyudur. Adalet  zg rl ğ n canlanmasıdır. Yargı yerlerine gidecek gücü olmayan için hak arama özgürlüğü bir masaldır. Aradığ  hakkı bulamayan, aradığı adaleti tadamayan için hak da, adalet de anlamsızdır. Hak arama özgürlüğü, özgürce hak aramaktır. Hakkını özgürce arayamayan için bu hak ve bu özgürlük yoktur. Devlet hak aramayı engelleyen ve olumsuz biçimde etkileyen durumları kaldırmakla yükümlüdür. Bıktırıp usandıran yollar ve yöntemler, doyurmayan düzenlemeler bo a giden çabalardır.

Hak arama özgürlüğünün doğal sonucu savunma hakkıdır. Hak arama özgürlüğü olmayınca sav açıklamak, savunmada bulunmak değ rini yitirir. Savunma hakkı, hak arama özgürlüğü somutla masıdır. Gerçekte, hak arama özgürlüğü de savunma hakkının koşuludur. Hak arama özgürlüğü savunma hakkı olarak özetlenen davacı ya da davalı olmak durumuyla gerçekleşir, geçerlik kazanır. Hak arama özgürlüğünün önündeki engeller, savunma hakkını kısıtlayan, ortadan kaldıran, böylece «**yok**» saydıran sakıncalardır. Kötü uygulamalar, dava öncesinde, sırasında ve sonrasında karşılaşılan değ  ik etkilemeler, zorlamalar, saldırılar savunmaya yönelik utanç eylemleridir. Savunma kurumunun değ rini ona gereksinim duymadan bilenler bağımsızlığını sağlayacak çalışmalara öncelik verirler. Bırakınız hak arama özgürlüğünü, yaşam hakkını bile gerçek kılan, savunma hakkıdır. Öbür hak ve özgürlüklerin anası olan yaşam hakkı savunmayla değ r kazanır. Yargının tamamlayıcısı, en büyük yardımcısı olan savunma gereğ n anahtarıdır. Savunmasız yargı bir hukuk oyunudur. Hukuku hukuk, adaleti adalet, yargılamayı yargılama yapan savunmadır (**). Hak arama özgürlüğü ve savunma hakkı, kişinin ve toplumun düzeyini açıklayan kutsal değ rlerdir. İnsanlık göstergesidir. Yepyeni düzenlemelerle savunma üzerindeki gölge kaldırılmalıdır. Düzenlemenin Anayasa ile yapılması onun uygun, gerekli ve hukuksal olduğ nı göstermez. Yapılacak çok şey vardır.

(**) İnsan Hakları, Hukuk Devleti ve Savunma, Yekta Güngör ÖZDEN, Ankara Barosu Dergisi. 1984, Sayı 3, S. 371 - 387.

Özgürlük ve hak, bunları kullanan, koruyan ve güçlendirenler için vardır. Özgürlüğünü kullanmayan, hakkını aramayan ve bunları koruyup güçlendirmeyenler bu özgürlük ve haklara lâıyk değıllerdir. Savunma, hukukun içeriğı, varlık nedenidir. Adaletle inanmayan, güvenmeyen, adaleti saymayan adalet bekleyemez ve isteyemez. Ama adalet onun için bile vardır. Bağışlayıcıdır. Hızla yürüyen zamanı özgürlükler ve haklarla değerdendirememenin sorumluları kimlerdir? Bir kez daha söylüyorum, adalet devletin, savunma da adaletin temelidir. Temelsiz ayakta durabilir miyiz? Yaşayabilir miyiz? Hak arama özgürlüğü ve buna bağılı olarak savunma hakkı olmayan bir yaşam yaşam mıdır? Gözdağı, karalama, aşğıılama, saldırı, suçlama, haksız ve aykırı bir uygulama, kendiliğinden hak alma, zor kullanma, işkence, her türlü eziyet. Özgürlüğü kaldıran, hakkı çiğneyen bunlarla karşılaşa ne yapar? İnsana sayğı, kendine sayğıdır. İnsana sayğı onun özgürlük ve hakkına sayğıdır. Başka şey istemiyoruz...